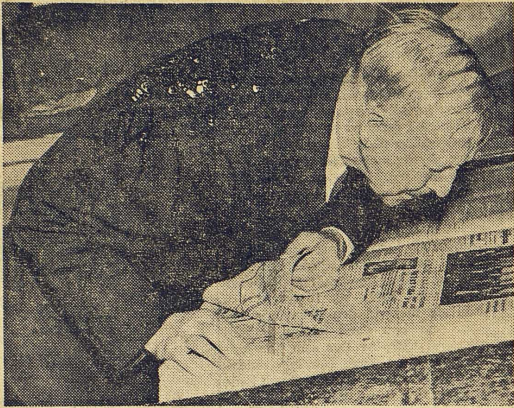

31/8

10

Memoarförfattaren Ernst Wigforss lutad över tidningslägg på Kungliga biblioteket.

Wigforss om sin tid vid makten

Förhållandet är lätt att begripa. I FÖRETALET till tredje delen av sina memoarer (*Minnen*, III, 1932-1949, Tiden, 17: 50) skriver Ernst Wigforss några ord om hur arbetet kommit till. Han hade från början tänkt sig att främst behandla det långa, närliggande skede då han var en av de mäktigaste och mest omstridda männen i svensk politik. Men i själva verket är det skildringen av ungdomstiden som mest roade honom. När han kom in på den tid som han i första rummet avsett att beskriva, finansministertiden, "kändes det nästan som ett försök att med en tredje och sista del vinna åter den förlorade friheten".

Det kan inte fördöljas att memoarböckernas intresse och värde bär spår av denna hållning. Den första delen var avgjort den mest fängslande, den tredje delen fängslar minst. Vi får här en intelligent, generös, uppriktig framställning av ett stort avsnitt svensk historia och av Wigforss roll denna tid. Men den som med entusiasm läste den första delen av minnena och med stor glädje den andra känner sig besviken. Det är inte samma fart och glöd som förut; ibland blir berättelsen blott en kommenterande krönika. Wigforss är fortfarande överlägsen de flesta andra svenska författare av politiska memoarer; någon plats för sig intar han inte längre.

anman varit idéernas man i svensk politik. Sina idéer har han i årtionden förkunnat och till stor del omsatt i handling; han är ännu sitt partis främste inspiratör. Att i memoarform än en gång redovisa dessa idéer har emellertid inte kunnat komma i fråga; det har gällt att redogöra för vad som skett, för förhandlingar, debatter och reformer. Här blir inriktningen på idéer ofta en svaghet. Wigforss berättar inga historier eller anekdoter, ger ingen intim bild av samarbete och slitningar inom regeringskretsen. Han tecknar en rad personer — kung Gustaf, Dag Hammarskjöld, Gunnar Myrdal, Bramstorp, för att nämna några exempel — med finesse och förståelse, men utan mycket av känsla. Det är varken värme eller bitterhet över porträtten, det svala älskvärda dominerar. Man får intrycket att vänligheten står likgiltigheten nära, att umgänget varit en smula torrt och operant — pratstunder vid kaffet om budgetfrågor. Wigforss har blivit saklighetens fänge; hans fond av så kallad bred mänsklighet var från början begränsad, och vid femtiårsåldern tycks den ha varit förbrukad. De karaktäristiker som lät oss säga Claes Lindskog och Leo Amery givit av sina stridskamrater och motståndare är mindre rättvisa, ibland överdrivet uppskattande, ibland illvilliga, men det är liv i dem.

Till stor del kommer därför memoarens värde att ligga i de nyheter, i några fall sensationella, som de kommer med. En del av dem relateras i dagens ledare och i en särskild refererande artikel.

Det bästa i boken synes mig vara den exceptionellt ärliga och från avvärjande ursäkter nästan fria redogörelsen för anpassningstendenserna gentemot Hitler under det andra världskrigets första år. Wigforss skonar inte regeringen. Han drar fram och analyserar den deklaration som avgavs i oktober 1941, med dess tal om "sammanhanget med de nordiska folken", om medvetenheten "att tillhöra en världsdel i världsam evolution", om att vi borde beakta den kritik som från "den ena eller andra av stormakterna" riktades mot oss för "bristande förståelse för dess insats av alla sina krafter i syfte att uppnå resultat som skola bli bestämda för världsordningen". Denna av regeringens medlemmar hopplappade förklaring var ett mönster av förljugenhet och

beslöjad inställsamhet mot segren; de skribenter som mera öppet förkunnade undergivenhet för Hitler hade goda skäl att känna sig som samlingsregeringens talesmän. Underligt nog blev de otäcka tonfallen i deklarationen knappast vid denna tid observerade; "inte ens Segerstedt reagerar", skriver Wigforss. Det egendomliga i Wigforss framställning är att man kan säga detsamma om den; medan exempelvis Axel Gjöres i en nyligen utkommen skrift berättar om sitt äckel inför beslutet om transitering i juni 1941 tycks Wigforss både då och nu — trots att han helhjärtat stod på den "rätta" sidan — ha tagit saken med en viss kyl.

Att diskutera de många redogörelserna för skilda politiska problem och konflikter skulle leda till en ofruktbar genomgång av gamla tvistefrågor. Wigforss framställning är avväpnande genom den vänliga och förstående tonen och genom det ständiga betonandet av att varje sak har två sidor och att Wigforss själv inte är ofelbar. Denna generositet — så ofta markerad att den ibland blir tröttsam — kan emellertid inte dölja en viss, säkert oreflekterad tillrättaläggning; en naiv läsare måste finna Wigforss nästan otroligt nobel då han skriver så vackert om motståndarna, trots att han alltid har rätt. Betecknande är att Wigforss vidgår att det ryska kreditavtalet 1946 delvis motiverades som en politisk eftergift åt segraren — vilket vid avtalets ingående energiskt förnekades — och understriker att avtalet kom till stånd på grund av ryska krav, men samtidigt inte med ett ord antyder det ostridiga, att avtalet ekonomiskt var helt misslyckat.

Liksom flera andra svenska politiker tycks Wigforss anse det höra till memoarförfattarens skyldigheter att med några ord ange sin ställning till liv, död, religion och annat sådant. Dessa utflykter i det själfulla är sällan lyckade, och Wigforss kommer inte längre än till de vanliga suckarna. Genren är onödig; den blir lätt en metod för intelligenta personer att utan tvingande skäl göra sig en aning löjligen. Att även politiker någon gång tänker på döden tror vi ändå.

*

Som helhet, det bör slutligen sägas, är Wigforss memoarverk ett av de märkligaste i svensk litteratur.

HERBERT TINGSTEN